

רשימות

בפרשת השבוע

פרשת תרומה

פרק כ"ו פסוק ט"ו

ועשית את הקרשים

רש"י: היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך, יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת ציוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שיטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם [תנחומא תרומה ט']. הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזורזים קורות בתינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן.

בדומה לזה הביא רש"י לעיל בפרק כ"ה פסוק ה', אלא ששם הוסיף קצת על דבריו כאן, וז"ל: יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים [מארץ כנען] למצרים ונטעם. [הרי לנו שיעקב אבינו הביא את העצים מארץ כנען].

פירוש: אפילו שידע שיקח הרבה זמן עד שיבנו את המשכן במדבר, שהרי יהיו במצרים הרבה שנים שהרי נאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים [בראשית טו, יג] "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה", ולבסוף אחרי השיעבוד הקשה, עזבו את מצרים אחרי מאתיים ועשר שנים, בכל זאת יעקב אבינו הביא את העצים מארץ כנען, ונטע אותם במצרים שיגדלו ויהיו ראויים למשכן, והסיבה היא כמו שכתוב במדרש "שיהו מזומנים בידכם", וי"ל שלימוד זה רצה יעקב אבינו ללמד את בניו ומשפחתו, שאם יש מצוה לעשות, יש להתכונן אליו אפילו הרבה זמן מראש.

עוד י"ל שלא לקח מעצי מצרים, כי רצה שיהיה עצים טובים ומיוחדים למשכן, ואין כאלו עצים במצרים, וכן מצינו אצל שלמה המלך שבנה את בית המקדש מעצי ארזים מצור בלבנון. י"ל כיון שבזמנו הארזים הטובים ביותר עבור בית המקדש היו בלבנון ולא מארץ כנען.

גם צריך לומר שיעקב אבינו לקח איתו למצרים עצים קצת גדולים [כמו שנוכח מלשון המדרש לקמן] בשביל המשכן, ונטע אותם שם כדי שיגדלו יותר, ולבסוף היו גדולים מאוד עד שנאמר בבניית המשכן [לקמן פרק ל"ט פסוק ל"ג ברש"י ד"ה ויביאו את המשכן], שלא היה יכולים להרים את הקרשים מרוב כובדם.

וי"ל שדברי חז"ל אלו מרומזים כבר בחומש בראשית [פרק מ"ו פסוק ו-ז], כשיעקב אבינו ומשפחתו ירדו למצרים, אחרי שכתוב בפסוק "ויבואו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו", הפסוק הבא [ז] ממשיך לפרט מי נכלל בזרעו שירדו למצרים, וכך נאמר שם "בניו, ובני בניו אתו, ובנותיו, ובנות בניו, וכל זרעו".

וקשה בפסוקים אלו, ראשית, לשם מה צריך את כל הפירוט של נכדיו [שם, פסוק ז], לאחר שכבר נאמר בפסוקים אלה פעמיים המילים "וכל זרעו" שכולל את כולם? עוד צריך להבין את המילים "בנותיו, ובנות בניו", למה לא הסמיך הפסוק את בנות בניו, לבניו שזה אביהם, אלא הסמיך אותן לדודות שלהן?

עוד צריך ביאור למה לא כתב עימו, אלא איתו, שהרי בבראשית [ל"ה, ו'] כתוב שיעקב בא לזוה, הוא וכל העם אשר עמו? [בשם הגר"א מוילנא מובא חילוק בין הלשון "עמו" (ופירושו: בכוונה אחת) לבין הלשון "אתו" (ופירושו: במציאות), בספר עדות ביעקב]

לכן נראה שהתורה מרמזת לנו את דברי מדרש שהבאנו, שמלבד חפציו, לקח איתו גם ארזים, ונתן לכל זרעו שגם יקחו איתם ארזים, ומי יראה את הסבא הזקן סוחר עצים ולא עוזר לו, [וגם עזר גם בעגלות שיוסף שלח לו], ומשמע מלשון המדרש [שנביא לקמן] שהיו עצים גדולים, ולא שתילים קטנים שכתוב שם "ולא נמצא בהם [בעצים] קשר ופקע [בקעים וסדקים]", שזה שייך יותר בעצים גדולים, ולא בשתילים רכים, והיות ומדובר בעצים גדולים יותר שהזכרים סוחרים יותר, והבנות פחות, לכן הפסוק הפריד ביניהם, כי הזכרים לקחו העצים הכבדים יותר והנקבות לקחו את העצים הקטנים.

עוד י"ל שיעקב אבינו ובניו נטעו את הארזים במצרים, כמו שכתוב במדרש, [חוץ מהענין שהם יגדלו יותר] כדי שכל פעם שבני ישראל שיעבדו עבודת פרך והיה מאוד קשה להם, יראו את העצים שנטע יעקב צומחים, וזה חיזק בהם את האמונה והתקוה, שיום יבוא, והם יעזבו את מצרים ויבנו משכן בעצים האלו, וזה מה שאמרו לפרעה "שלח את עמי ויעבדני", עם העצים האלה. [ויכול להיות שהיו הרבה משפחות שגידלו אצלם עץ באופן פרטי ולקחו אותם ממצרים עד שהיו צריכים אותם למשכן, שכן משמע בפסוק לקמן (לה, כד) "וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל מלאכת העבודה הביאו", משמעות הפסוק שהיו העצים נמצאים אצל אנשים פרטיים, ולא היו העצים במקום מסוים].

צריך לדעת מה קרה לעצים הללו בזמן עשרת המכות במצרים, האם העצים נפגעו?

צריך לומר שהיה הבדל בין מכת ברד למכת ארבה, שבמכת ברד העצים נשברו, [והרי צריך את העצים האלה שלמים גדולים וארוכים בשביל המשכן] כמו שכתוב בפסוק [שמות ט כה] "ואת כל עץ השדה שבר", ולכן מיד אחרי זה הפסוק הבא ממשיך "רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד", ולכן אל לנו לדאוג כי העצים מיעקב אבינו שהיו נטועים בארץ גושן לא ניזוקו, מה שאין כן במכת ארבה שהיה בכל ארץ מצרים שנאמר [שמות י טו] "...ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים", ושם לא נאמר שבארץ גושן לא היה ארבה, [ואדרבה במדרש שמות רבה (יג ה) כתוב שבמכת ארבה יכלו להכיר עד היכן גבול ארץ מצרים הכללי לעומת גבול חם, א"כ משמע שהיה המכה גם בארץ גושן], י"ל שהגם שהעצים ניזוקו, אך ההיזק של הארבה לעצים אלו היה רק בירק העלים, והרי הם צריכים למשכן רק את גזע העץ ולא את הירק, ואדרבה הארבה עשה את העבודה במקומם והוריד את הירק והעלים מהעצים.

להשלמת הענין נביא את המדרש רבה ששם הענין מובא בצורה קצת שונה, וזה לשון המדרש רבה [ויגש פרשה צ"ד ד'] "ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע", להיכן הלך? אמר רב נחמן: שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם אבינו זקנו שנאמר: "ויטע אשל בבאר שבע", אמר רבי לוי: כתיב "והבריה התיכון בתוך הקרשים", הבריה שלשים ושתים אמה היו בה, מהיכן מצאו אותה לשעה, אלא מלמד שהיו מוצנעים עמהם מימות יעקב אבינו, הדא הוא דכתיב "וכל איש אשר נמצא אתו עצי שטים", אשר ימצא איתו, אין כתיב כאן, אלא "אשר נמצא אתו" - מתחלה, אמר ר' לוי בר חייא: ממגדלא צבעיאי קצצום, והביאום עמהם למצרים, ולא נמצא בהם לא קשר ולא פקע.

[וישנה עוד שיטה השונה לגמרי מפירש"י ומהמדרשים שהבאנו, המובאת כאן בדעת זקנים ובחזקוני (שמות כה ה) וז"ל "ובמדבר היו שם יערים גדולים שנטלו משם אותם עצים הקרויים שטים, דכתיב וישב ישראל בשטים", ובעל האבן-עזרא פירש (כה ה) שהיה יער של עצי שטים סמוך להר סיני, עיי"ש].

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו
haseforim@gmail.com